

Кабанець К.,

аспірант

Державного податкового університету

ORCID: 0000-0001-7612-127X

ДЕРЖАВНА ГАРАНТІЯ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: ЗМІСТОВНИЙ АСПЕКТ

STATE GUARANTEE IN THE SPHERE OF AGRICULTURE: SUBSTANTIAL ASPECT

У дослідженні проаналізовано нормативні та доктринальні підходи до визначення понять гарантія, юридична гарантія та державна гарантія у сфері сільського господарства. Досліджено походження слова гарантія та його змістовий аспект. Виділено три концепції визначення сутності юридичних гарантій: 1) юридичні гарантії є сукупністю спеціальних правових засобів, умов, які забезпечують реалізацію прав, свобод й обов'язків людини і громадянина; 2) під юридичними гарантіями розуміють принципи та норми, які забезпечують здійснення прав і свобод шляхом належної регламентації порядку їх здійснення, а також їх охорони і захисту; 3) юридичні гарантії – це специфічні правові засоби забезпечення, реалізації, охорони та захисту прав людини і громадянина, які першочергового значення набувають при практичній реалізації суб'єктивних прав громадян. Запропоновано визначення юридичної гарантії як визначені в правових актах конкретні засоби охорони прав та інтересів особи або певної групи осіб, які є встановлені гарантом нормами, що забезпечують законність, охорону, контроль та нагляд за дотриманням прав та виконанням обов'язків у сфері впливу гаранта. Визначено, що державна гарантія є видом юридичної гарантії за суб'єктом, а державне гарантування прав і свобод людини і громадянина – складовою імперативною частиною державного механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина шляхом ефективної діяльності державних органів. Виходячи із розуміння юридичних гарантій сформовано визначення державних гарантій у сфері сільського господарства. Визначено, що державні гарантії у сфері сільського господарства є частиною стратегічної державної політики. Це закріплені у нормативно-правових актах механізм діяльності державних органів, організацій і установ, який забезпечує законну діяльність суб'єктів сільського господарства, для досягнення результатів, які є частиною стратегічної державної політики розвитку.

Ключові слова: гарантія, юридична гарантія, державна гарантія, концепції, державна гарантія у сфері сільського господарства.

The research analyzed normative and doctrinal approaches to defining the concepts of guarantee, legal guarantee and state guarantee in the field of agriculture. The origin of the word guarantee and its content aspect have been studied. Three concepts of determining the essence of legal guarantees are distinguished: 1) legal guarantees are a set of special legal means, conditions that ensure the realization of the rights, freedoms and duties of a person and a citizen; 2) legal guarantees are understood as principles and norms that ensure the exercise of rights and freedoms by proper regulation of the procedure for their exercise, as well as their protection and protection; 3) legal guarantees are specific legal means of ensuring, implementing, protecting and protecting human and citizen rights, which acquire primary importance in the practical implementation of the subjective rights of citizens. It is proposed to define a legal guarantee as specific means of protecting the rights and interests of a person or a certain group of persons defined in legal acts, which are established by the guarantor by norms that ensure legality, protection, control and supervision of the observance of rights and the performance of duties in the guarantor's sphere of influence. It was determined that the state guarantee is a type of legal guarantee by subject, and the state guarantee of the rights and freedoms of a person and a citizen is an imperative part of the state mechanism for ensuring the rights and freedoms of a person and a citizen through the effective activity of state bodies. Based on the understanding of legal guarantees, the definition of state guarantees in the field of agriculture was formed. It was determined that state guarantees in the field of agriculture are part of strategic state policy. This is a mechanism of the activity of state bodies, organizations and institutions established in regulatory legal acts, which ensures the legal activity of agricultural entities to achieve results that are part of the strategic state development policy.

Key words: guarantee, legal guarantee, state guarantee, concepts, state guarantee in the field of agriculture.

Постановка проблеми. Україна знаходиться на переході до нового витка формування державності, відповідно до принципів правової держави та громадянського суспільства. Ефективність та якість законодавчої бази держави в тому числі залежить від узгодженості та єдності юридичної термінології,

що лягає в основу таких нормативно-правових актів. Розуміння юридичного значення терміну «державна гарантія» як ніколи на часі, адже, суб'єкти господарювання потребують державних програм, які б забезпечили можливість продовження господарської діяльності під час форс мажорних обставин.

Серед науковців точаться дискурси та відсутнє єдине розуміння такого юридичного терміну, як «державна гарантія». В умовах воєнного часу та дестабілізації економіки сфера сільського господарства потребує якісних та ефективних державних програм, які б гарантували підтримку галузі. Визначення єдиного підходу категорії «державна гарантія у сфері сільського господарства» допоможе уникнути дискусій у процесі реалізації державними органами взятих на себе зобов'язань за такими програмами та усуне дуалізм у застосуванні цього терміну у законодавстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розкривали зміст поняття «державна гарантія» ряд науковців у різних галузях права: конституційне право – Афанасенко С.І., Бліхара М.М., Л.Д. Воєвдин, В.М. Корельський і В.Д. Перевалов, Рабіновича П.М., Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л., О.Ф. Скакун, Юзефір А.Р., фінансове право – Г.В. Бех, Л.К. Воронова, О.А. Гнатенко, О.О. Дмитрик, І.В. Заверуха, Л.П. Сідельникова, О.П. Орлюк, М.П. Кучерявенко, В.О. Рядінська, С.В. Нефьодов, інші галузі права – Журавель А.В., Буяджи Ю.А., Хмірлі О.П., Матвеева П.С. Серед зарубіжних науковців проблему розкривали Ж.-Л. Бержель, Ж. де ла Морандьєр та інші. Проаналізувавши праці вищезгаданих вчених, варто відзначити, що відсутнє єдине розуміння юридичного значення державної гарантії.

Метою наукового дослідження є аналіз наукової думки щодо визначення змістового аспекту поняття державна гарантія та формування власного бачення сутності поняття у сфері сільського господарства.

Завдання. У статті наведено різні підходи до визначення поняття «гарантія», визначено, що державна гарантія у сфері сільського господарства є видом юридичної гарантії за суб'єктом надання (гарантом).

Виклад основного матеріалу. Рівень життя кожного члена суспільства безпосередньо залежить від якості реалізації державою своєї головної мети – ефективного управління суспільними справами, шляхом дотримання принципів правової держави та громадянського суспільства. Одним із механізмів, який визначає якість життя кожного індивідуума в державі є реалізація державою гарантій, які визначені її законодавством.

Перш ніж перейти до аналізу державних гарантій у сфері сільського господарства, визначених у законах України, проаналізуємо загальноприйнятту теорію. Ми не віднайшли єдиного джерела походження слова «гарантія», тому проаналізуємо всі знайдені. Походження слова «гарантія» пов'язують із французьким «garantie» (від garantir – забезпечувати), що означає «забезпечення» [1, с. 108]. Але існує й інша думка. Так, Ж.-Л. Бержель у своєму дослідженні вказав, що термін «гарантія», «запозичений з англійської мови, в якому він має безліч значень» (порука, незалежна гарантія) [2, с. 27]. Також існують інші

підходи, а саме: гарантію визначають як умову, що забезпечує успіх чогось [3, с. 127]; умову, що забезпечує що-небудь [4, с. 277]; поруку [5, с. 153].

Згідно визначення Словника української мови ГАРАНТІЯ, і, жін. Порука в чомусь, забезпечення чого-небудь. Умови, що забезпечують успіх чого-небудь [6, 29]. Синонімами «гарантії» є запевнення, запорюка, порюка, зарюка розм., поручництво розм.; реверс книжн. (письмова) [7].

В теорії держави і права існує юридичне визначення поняття гарантії, з розкриття якого ми розпочнемо формувати наше розуміння державної гарантії у сфері сільського господарства. Серед представників наукової спільноти відсутня єдина точка зору щодо визначення категорії «юридична гарантія». Я.П. Кузьменко, формуючи концепції визначення сутності юридичних гарантій проаналізувала думки радянських вчених, які наступним чином визначали юридичні гарантії [8]:

- М. С. Малєїн вважає, що юридичні гарантії – це норми права, які передбачають у своїй сукупності правовий механізм, покликаний сприяти реалізації законів. Якісна характеристика юридичних гарантій передбачає оцінку всієї діючої системи права в цілому, з точки зору повноти охоплення правовим інструментарієм усіх найбільш важливих взаємовідносин державних органів та громадян, а також громадян між собою [9, с. 43]. Зазначимо, що юридичні гарантії не лише покликані сприяти реалізації законів, а втілені у нормах права, є частиною правового механізму, саме тому думку М.С. Малєїна вважаємо не завершеною;

- Л. В. Тихомирова та М. Ю. Тихомиров під юридичними гарантіями пропонують розуміти законодавчо закріплені засоби та способи охорони суб'єктивних прав громадян та організацій, способи їхньої реалізації, а також засоби забезпечення законності та охорони правопорядку, інтересів особистості, суспільства та держави [10, с. 58]. Ми вважаємо, що ці автори у своєму визначенні упустили найбільшу категорію суб'єктів, на яких розповсюджуються юридичні гарантії – це людину, тобто гарантії прав людини, як фізичної особи, ще до набуття нею ознак резиденства/приналежності до певної держави. Проте нам імпує думка Л. В. Тихомирової та М. Ю. Тихомирова, що суб'єктом права на гарантії визнаються також організації.

- О. В. Міцкевич вважає, що юридичні гарантії – це встановлений державою порядок діяльності державних органів та установ, громадських організацій, спрямований на попередження й припинення посягань на права громадян, на відновлення цих прав і притягнення до відповідальності за їх порушення [11, с. 16]. На нашу думку таке твердження звучить розуміння юридичних гарантій до зобов'язань держави, тобто, на нашу думку, є одним із видів юридичних гарантій.

Нам імпонує визначення юридичних гарантій, запропоноване О.В.Патюлінім. Науковець юридичні гарантії визначив як правові норми, що встановлюють специфічні юридичні засоби, умови та порядок реалізації прав, юридичні засоби їх охорони та захисту у випадку порушення [12, с. 237]. Крім того додамо, кого ми вважаємо гарантами: публічні організації (держави, міжнародні організації), та приватні (громадські організації, роботодавці, сторона договору, фонд).

Аналізуючи дефініції юридичної гарантії В.С. Нерсисянца [13, 60], В.В. Копейчикова [14; 17], В.Ф. Погорілко [15, 40], доходимо до висновку, що перелічених науковців об'єднує думка, що юридичні гарантії – це засоби, що забезпечують права і свободи людини і громадянина.

Як згадували раніше, Я.П. Кузьменко у своїй роботі виділяє три концепції визначення сутності юридичних гарантій: 1) відповідно до першої з них юридичні гарантії є сукупністю спеціальних правових засобів, умов, які забезпечують реалізацію прав, свобод й обов'язків людини і громадянина; 2) згідно з другою концепцією під юридичними гарантіями розуміють принципи та норми, які забезпечують здійснення прав і свобод шляхом належної регламентації порядку їх здійснення, а також їх охорони і захисту; 3) третя концепція стосується тих науковців, які під юридичними гарантіями розуміють специфічні правові засоби забезпечення, реалізації, охорони та захисту прав людини і громадянина, які першочергового значення набувають при практичній реалізації суб'єктивних прав громадян [16, 28].

Отже, на нашу думку, юридичні гарантії – це визначені в правових актах конкретні засоби охорони прав та інтересів особи або певної групи осіб, які є встановлені гарантом нормами, що забезпечують законність, охорону, контроль та нагляд за дотриманням прав та виконанням обов'язків у сфері впливу гаранта.

Проте, В.О. Рядінська, С.В. Нефьодов прирівнюють юридичну гарантію до державної гарантії. Автори вважають, що юридичним гарантіям притаманні дві ознаки: 1) це засоби і способи, спрямовані на реалізацію, охорону, захист прав і свобод фізичних та юридичних осіб; 2) забезпечуються за допомогою специфічних правових засобів (мають юридичну форму, закріплені у нормах права). Використовуючи термін «державні гарантії» для визначення зобов'язання держави щодо забезпечення прав і свобод фізичних та юридичних осіб в Україні, маються на увазі юридичні гарантії. [17, 29]. Ми вважаємо державну гарантією одним із видів юридичних гарантій, що співвідноситься як ціле і часткове, оскільки держава є лише одним із суб'єктів, який надає юридичні гарантії (гарантом), державні гарантії діють лише у межах законодавства прийнятого та ратифікованого конкретною державою, а юридичні гарантії передбачають й інші норми, які не входять до законодавчої

бази певної держави. Також, вичерпавши державні гарантії, наприклад, громадянин цієї держави може звернутися до інших гарантів, як наприклад, право притулку для іноземців, яке передбачає право переслідуваної особи звертатися до будь-якої іноземної держави з проханням про надання притулку і правового захисту, а також право держави не видавати особу країні, яка вимагає її видачі. Після чого гарантом для цієї особи виступає новий суб'єкт, а кількість та якість таких гарантій буде залежати уже від нормативно правового регулювання та діяльності держави, яка надала притулок.

Повернемося до етимологічного розуміння слів та зазначимо, що прикметник «державний» похідний від іменника «держава», тому вживається стосовно явищ, осіб, посад, заходів, які характеризують державу, стан справ у ній тощо. Маючи на увазі етимологічне значення словосполучення «державна гарантія» розуміємо як зобов'язання держави, які вона повинна виконати [17, 24]. Проте нас цікавить спеціально-юридичний термін, тому продовжимо дослідження юридичної наукової думки.

З цього приводу Бойчук Т. В. вказує, що дуалізм підходів до визначення змісту терміна гарантія зумовлений не тільки особливостями форм пізнання, а й сферою його застосування [1, с. 108], з чим не можливо не погодитись. Припускаємо, що термін «гарантія» набув номінального значення для опису схожих за своєю суттю відносин. Хоча слово «гарантія» доволі часто зустрічається у повсякденному житті, констатуємо, що воно набуло і юридичного значення. Практично у кожній галузі права застосовується поняття «гарантій», але з особливим змістом.

На думку Ж. де ла Морандера [18, с. 107], Е. Годеме [19, с. 306] особливий юридичний зміст гарантії полягає в забезпеченні кредитору спокійного і корисного володіння переданої речі. Бойчук Т.В. аналізуючи зарубіжну літературу, зауважує, що гарантія є твердження, обіцянка боржника щодо наявності будь-яких фактів. У свою чергу, англійські правознавці розрізняють поняття «безпека» і «гарантія» – «забезпечення» і «гарантування», при цьому забезпечення – це титул щодо власності боржника, який дає кредитору право отримати задоволення з вартості відповідної власності, при невиконанні боржником свого зобов'язання [1, с. 108]. Припускаємо, що англійські правознавці не відносять гарантію до способів забезпечення.

У сфері сільського господарства 04 листопада 2021 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві», який є один із механізмів надання державних гарантій у сфері сільського господарства [20]. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України створено Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві (далі – Фонд), сто відсотків статутного капіталу

якого належить державі, повноваження з управління корпоративними правами держави у статутному капіталі якого здійснює Міністерство аграрної політики та продовольства. У статуті Фонду зазначається основною метою діяльності Фонду є забезпечення підтримки суб'єктів мікропідприємництва, малих і середніх суб'єктів підприємництва, що провадять діяльність у сільському господарстві, шляхом часткового гарантування виконання зобов'язань таких суб'єктів за кредитними договорами. Єдиним предметом діяльності Фонду є надання часткових гарантій за кредитними зобов'язаннями суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять діяльність у галузі сільського господарства [21]. Вказаний нормативно правовий акт є одним із видів державної гарантії у сфері сільського господарства, який через Фонд забезпечує підтримку суб'єктів мікропідприємництва, малих і середніх суб'єктів підприємництва, що провадять діяльність у сільському господарстві, шляхом часткового гарантування виконання зобов'язань таких суб'єктів за кредитними договорами.

Висновки. Отже, термін «державні гарантії» використовується практично у всіх галузях права, в тому числі сільському господарстві, є сферою дослідження багатьох науковців. Підсумовуючи, зазначимо, що надаючи терміну «державні гарантії» значення зобов'язання держави щодо забезпечення прав і свобод фізичних і юридичних осіб в Україні науковці та законотворці вказують на державні гарантії, як вид юридичних гарантій. Державне гарантування прав і свобод людини і громадянина – складовою імперативною частиною державного механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина шляхом ефективної діяльності державних органів.

На даному етапі дослідження, вважаємо, що державні гарантії у сфері сільського господарства – це закріплені у нормативно-правових актах механізми діяльності державних органів, організацій і установ, який забезпечує законну діяльність суб'єктів сільського господарства, для досягнення результатів, які є частиною стратегічної державної політики розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бойчук Т. В. Зміст та види державних гарантій заощаджень в Україні / Т. В. Бойчук // Бюлетень Міністерства юстиції Украіна. 2012. № 8. С. 107-113.
2. Бергель Ж. -Л. Див.: Бирюкова Л. А. Банковские гарантии : теория и практика. М. : Спарк, 2004. С. 27.
3. Советский энциклопедический словарь. М. : Советская энциклопедия, 1989. С. 277.
4. Словарь иностранных слов. М., 1988. С. 111.
5. Словарь иностранных слов. М. : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1955. С. 153.
6. Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971. Стор. 29.
7. Словники української мови онлайн. WorldwideDictionary.org © 2012 – 2017. Режим доступу: <https://uk.worldwidedictionary.org/%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%96%D1%8F>
8. Кузьменко Я.П. Загальна характеристика юридичних гарантій права людини на життя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. Випуск 29. Том 1, 2014. С.27-32
9. Малєин Н.С. Охрана прав личности советским законодательством / Н.С. Малєин. М. : Наука, 1985. 166 с.
10. Тихомирова Л.В. Юридическая энциклопедия / Л.В. Тихомирова, М.Ю. Тихомиров. М. : Издание г-на Тихомирова М. Ю., 1999. 526 с.
11. Мицкевич А.В. О гарантиях прав и свобод советских граждан в общенародном социалистическом государстве. *Советское государство и право*. 1963. № 8. С. 15–21.
12. Патюлин В.А. Государство и личность в СССР (правовые аспекты взаимоотношений). М. : Наука, 1974. 246 с.
13. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия. Опыт комплексного исследования. М: Статут, 1999, 265с.
14. Копейчиков В.В. Реализация субъективных прав граждан. *Советское государство и право*. 1984. № 3. С. 13–19.
15. Погорілко В.Ф. Права та свободи людини і громадянина в Україні. В.Ф. Погорілко, В.В. Головченко, М.І. Сірий. К. : Ін Юре, 1997. 52 с.
16. Кузьменко Я.П. Загальна характеристика юридичних гарантій права людини на життя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. Випуск 29. Том 1, 2014. С. 27-32.
17. Нефьодов С.В. Рядінська О.В., Фінансово-правове регулювання надання державних (місцевих) гарантій в Україні: монографія. Київ. 2019. 212с.
18. Ж. де ла Морандьер. Гражданское право Франции. Т. 3. М., 1961. С. 78.
19. Годэмэ Э. Общая теория обязательств. М., 1948. С. 366.
20. Закон України «Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві» від 04.11.2021 № 1865-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1865-20/find?text=%E3%E0%F0%E0%ED%F2>.
21. Постанова «Про створення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві» від 16 лютого 2022 р. № 125 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/125-2022-%D0%BF>.